

Boże Narodzenie 2021

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2020/21

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Pytania o święta Bożego Narodzenia zadajemy Polakom co dwa lata¹, ale tym razem po raz pierwszy stawialiśmy je w warunkach pandemii Covid-19, która może oddziaływać na ich przebieg w wielu wymiarach. W tych szczególnych okolicznościach postanowiliśmy zapytać badanych o to, czym przede wszystkim są dla nich te święta, w jakim gronie je spędzą, jakie tradycje z nimi związane zachowują, a także czy tegoroczne Boże Narodzenie będzie dla nich równie dostatnie jak poprzednie.

CZYM SĄ ŚWIĘTA BOŻEGO NARODZENIA?

Odkąd po raz pierwszy zadaliśmy Polakom pytanie o to, czym przede wszystkim są dla nich święta Bożego Narodzenia, czyli od 14 lat, niezmiennie przeważają odpowiedzi podkreślające ich rodzinny wymiar. Podobnie jak w poprzednim pomiarze, w tym roku taką odpowiedź wybrało 56% badanych. Co piąty Polak traktuje Boże Narodzenie jako święto przede wszystkim religijne (21%, spadek o 2 punkty procentowe w stosunku do roku 2019), zbliżony odsetek badanych wskazuje na „święto ludzi związanych z tradycją chrześcijańską” (18%, tyle samo co dwa lata temu). Chociaż zmiany rozkładów odpowiedzi na to pytanie nie są dynamiczne, to jeśli porównamy obecne wyniki z tymi z 2007 roku, dostrzegamy wyraźny trend – coraz mniej Polaków uznaje Boże Narodzenie za święto w pierwszej kolejności religijne (spadek o 10 punktów procentowych), a coraz więcej za święto przede wszystkim rodzinne (wzrost o 8 punktów).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (380) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

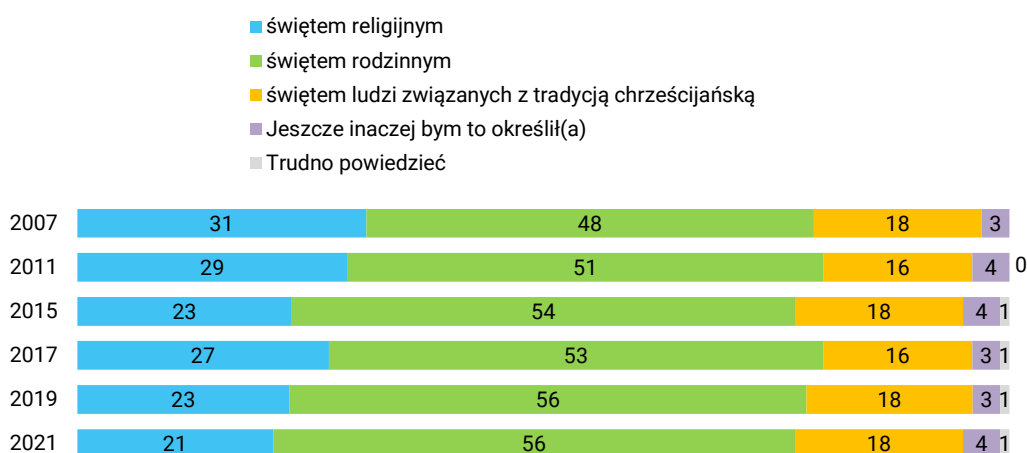
We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 29 listopada do 12 grudnia 2021 roku na próbie liczącej 1063 osoby (w tym: 47,0% metodą CAPI, 35,7% – CATI i 17,3% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcje wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych

Religijny wymiar świąt na pierwszym miejscu częściej niż pozostali stawiają osoby regularnie biorące udział w praktykach religijnych (56% wśród badanych praktykujących kilka razy w tygodniu wobec zaledwie 2% wśród niepraktykujących w ogóle), a także osoby starsze (34% badanych powyżej 65 roku życia wobec 6% w grupie wiekowej 18–24 lata), badani z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (32%) oraz deklarujący poglądy prawicowe (35%). Spośród grup społeczno-zawodowych ponadprzeciętnie często odpowiedź tę wybierali emeryci (31%) oraz gospodynie domowe (30%) – zob. tabelę aneksową 1.

CBOS

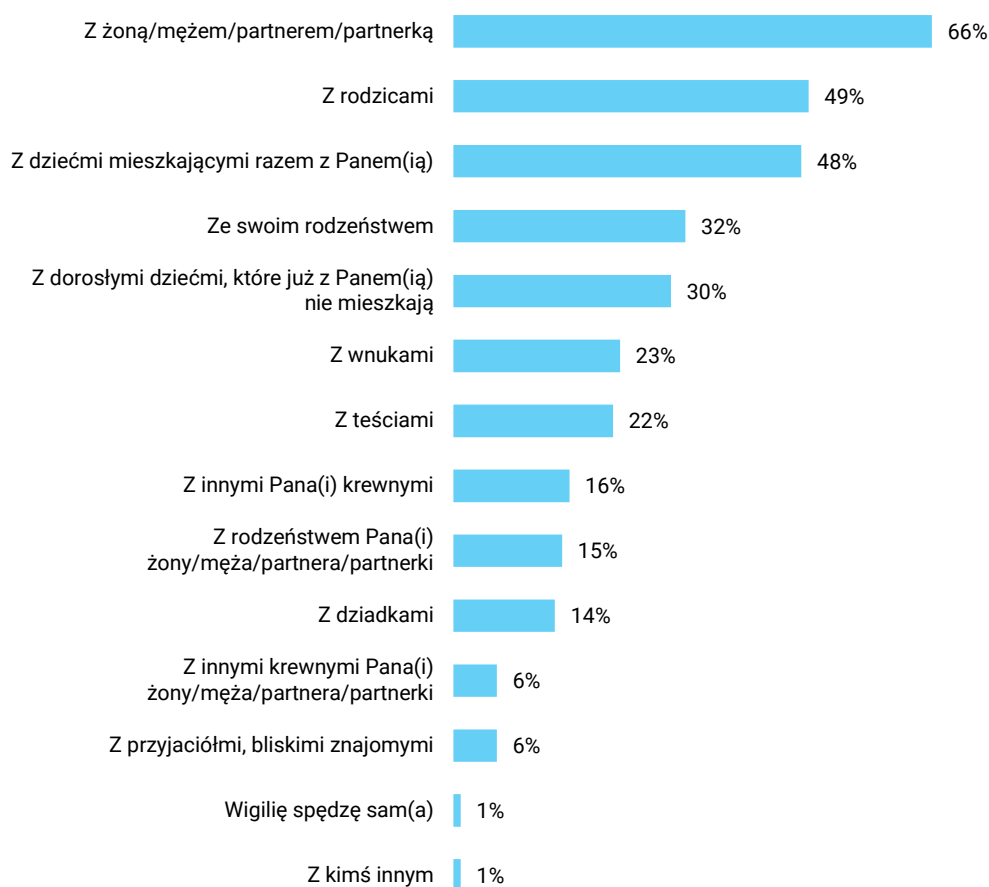
RYS. 1. Czym są dla Pana(i) święta Bożego Narodzenia?
Czy przede wszystkim są one:

Z KIM SPĘDZIMY TEGOROCZNĄ WIGILIĘ?

Skoro ponad połowa Polaków uważa Boże Narodzenie za święto przede wszystkim rodzinne, to nie powinno dziwić, że wielu z nich zamierza spędzić tegoroczną Wigilię właśnie w gronie rodziny. Dwóch na trzech badanych wymienia w tym kontekście żonę, męża, partnera lub partnerkę (66%), blisko połowa – rodziców (49%), a także mieszkające z nimi dzieci (48%). Prawie jedna trzecia Polaków spędzi Wigilię ze swoim rodzeństwem (32%) oraz z dorosłymi dziećmi, które już z nimi nie mieszkają (30%). W dalszej kolejności wymieniani są wnukowie (23%), teściowie (22%), inni krewni (16%), rodzeństwo żony, męża, partnera lub partnerki (15%), dziadkowie (14%) oraz inni krewni żony, męża, partnera lub partnerki (6%). Tylko 6% badanych planuje spędzić Wigilię z przyjaciółmi lub bliskimi znajomymi spoza rodziny. Jeden na stu ankietowanych (1%) spędzi Wigilię z kimś innym, a kolejny 1% samotnie.

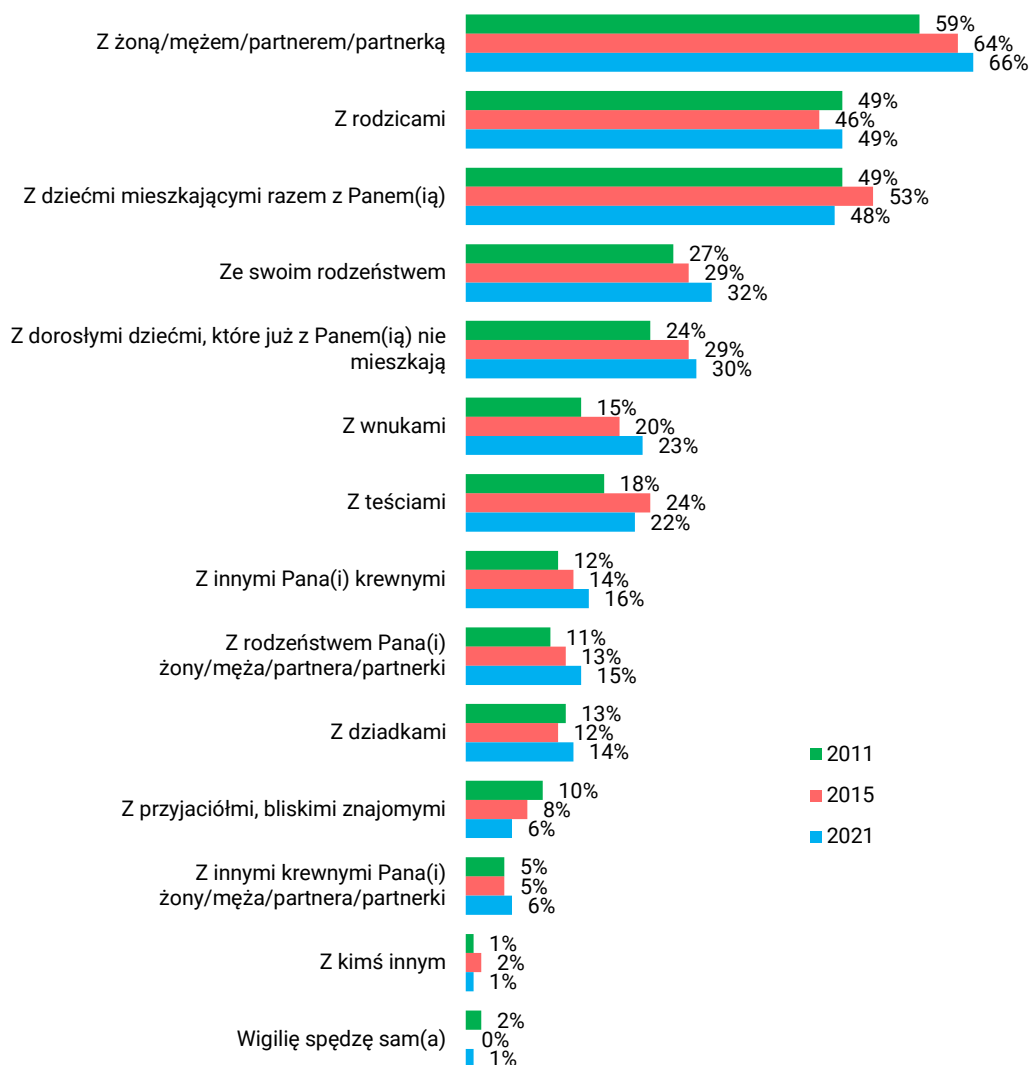
RYS. 2. W jakim gronie zamierza Pan(i) spędzić tegoroczną Wigilię?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi

Czy ze względu na pandemię Polacy spędzą nadchodzącą Wigilię w węższym gronie? Nasze wyniki na to nie wskazują. Wręcz przeciwnie – w przypadku większości odpowiedzi obserwujemy lekkie wzrosty wskazań, np. tegoroczną Wigilię ze swoim rodzeństwem spędzi o 3 punkty procentowe więcej Polaków niż w 2015 roku (oraz o 5 punktów więcej niż w roku 2011). Również więcej osób spędzi ten wieczór z wnukami (wzrost o 3 punkty w stosunku do roku 2015 i o 8 punktów w stosunku do roku 2011).

RYS. 3. W jakim gronie zamierza Pan(i) spędzić tegoroczną Wigilię?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi

PODTRZYMYWANE TRADYCJE WIGILIJNE

Niezależnie od przemian w postrzeganiu świąt Bożego Narodzenia, wiele tradycyjnych zwyczajów wigilijnych jest dziś przestrzeganych w polskich domach w równym stopniu, co ponad dwadzieścia lat temu. Niezmiennie prawie wszyscy Polacy składają sobie w Wigilię życzenia (98%), spożywają tradycyjne potrawy wigilijne (98%), dzielą się opłatkiem (97%), a także przystrajają choinki (97%). Ogromna większość mówi też w tym kontekście o wzajemnych odwiedzinach, stanowiących okazję do wymiany życzeń z krewnymi i znajomymi (91%), przygotowywaniu prezentów pod choinkę (91%),

wysyłaniu życzeń świątecznych za pomocą SMS-ów, komunikatorów internetowych, e-maili lub kartek elektronicznych (88%), a także przygotowywaniu dodatkowego nakrycia na stole dla niespodziewanego gościa (88%).

TABELA 1

Które z poniższych zwyczajów wigilijnych zachowywane są w Pana(i) rodzinie?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	1998	2000	2002	2003	2008	2013	2015	2017	2019	2021
	w procentach									
Wzajemne składanie sobie życzeń	99	98	98	98	98	98	99	99	99	98
Spożywanie tradycyjnych wigilijnych potraw	98	97	97	97	97	98	98	98	98	98
Dzielenie się opłatkiem	99	98	98	98	98	98	98	98	98	97
Przystrojanie, ubieranie choinki	98	96	95	94	98	94	96	97	97	97
Wzajemne odwiedziny, wymiana życzeń z krewnymi, znajomymi	80	75	81	65	83	89	92	94	95	91
Przygotowanie prezentów pod choinkę	87	86	83	87	89	86	89	90	91	91
Wysyłanie życzeń świątecznych za pomocą SMS-ów, komunikatorów internetowych, e-maili, kartek elektronicznych itp.*	-	-	-	-	-	-	77	79	78	88
Przygotowanie dodatkowego nakrycia na stole dla niespodziewanego gościa	93	91	88	89	94	91	91	90	91	88
Zachowanie postu w Wigilię	95	94	95	92	91	89	86	87	88	83
Wkładanie siana pod obrus	50	59	63	69	77	76	77	75	76	75
Śpiewanie kolęd	82	80	79	79	80	78	79	79	80	70
Odwiedzanie grobów osób bliskich	58	56	56	51	67	68	76	77	83	70
Oczekiwanie z rozpoczęciem kolacji na pierwszą gwiazdkę	76	78	77	78	77	73	75	77	73	67
Przygotowanie zwyczajowej liczby potraw	72	75	76	78	81	68	73	76	76	62
Odmawianie modlitwy, odczytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego	70	68	66	74	72	66	67	67	68	60
Przystępowanie do spowiedzi	-	-	-	-	-	-	69	65	65	59
Udział w pasterce	80	79	74	74	75	70	69	66	66	53
Wywieszanie wianków świątecznych	-	-	33	-	48	44	49	50	51	51
Dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami	38	37	35	37	42	40	37	40	41	38
Wysyłanie tradycyjnych kartek świątecznych	-	-	89	-	77	61	63	57	51	36
Zaproszenie na Wigilię osoby samotnej lub ubogiej	-	32	24	23	35	33	33	35	29	29
Przebieranie się w dzień wigilijny za św. Mikołaja (gwiazdora, aniołka)	23	32	28	27	24	20	23	24	22	-

*W pomiarach z 2015, 2017 oraz 2019 roku odpowiedź była rozbita na dwie części: „Wysyłanie elektronicznych kartek świątecznych lub e-maili z życzeniami” oraz „Wysyłanie SMS-ów z życzeniami”. Podane w tabeli wyniki dla lat 2015, 2017 oraz 2019 stanowią więc odsetki respondentów, którzy w tamtych latach wybrali przynajmniej jedną z tych odpowiedzi. Należy przy tym zaznaczyć, że w poprzednich pomiarach żadna z odpowiedzi nie obejmowała „komunikatorów internetowych”, które pojawiają się już w zbiorczej odpowiedzi z kafeterii z 2021 roku.

Tak jak spada powoli odsetek osób uznających Boże Narodzenie przede wszystkim za święto religijne, tak stopniowo zmniejszają się również odsetki osób przestrzegających ściśle religijnych zwyczajów wigilijnych. Można to zaobserwować zwłaszcza w przypadku brania udziału w pasterce (53%, spadek o 13 punktów procentowych wobec roku 2019 i o aż 27% wobec 1998), ale też zachowywania postu w Wigilię (83%, spadek o 12 punktów wobec roku 1998), odmawiania modlitwy lub odczytywania odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego (60%, spadek o 8 punktów wobec roku 2019 i 10 punktów wobec 1998), przystępowania do spowiedzi (59%, spadek o 6 punktów wobec roku 2019 i 10 punktów wobec 2015, kiedy odpowiedź ta po raz pierwszy pojawiła się w naszej kafeterii).

Tracą również na popularności niektóre zwyczaje tylko częściowo lub w ogóle niezwiązane z religią, np. w bieżącym roku odnotowaliśmy 10-punktowy spadek odsetka osób śpiewających w Wigilię kolędy, który obecnie wynosi 70%, a we wszystkich poprzednich pomiarach utrzymywał się w okolicach 80%. O 13 punktów zmniejszył się też odsetek osób odwiedzających w tym dniu groby bliskich (70%), chociaż do 2019 roku wykazywał tendencję wzrostową – być może ta nagła zmiana jest związana z pandemią. Nieco mniej osób niż w poprzednich latach deklaroowało, że z rozpoczęciem kolacji czeka na „pierwszą gwiazdkę” (67% wobec 73% w 2019 roku) i wyraźnie mniej – że przestrzega zwyczajowej liczby potraw (62% wobec 76% dwa lata temu – spadek o 14 punktów). Znaczący, 15-punktowy spadek wskazań odnotowało wysyłanie tradycyjnych kartek świątecznych (36% wobec 51% w 2019 roku), wynik ten wpisuje się jednak w relatywnie stałą tendencję spadkową obserwowaną przez nas od 2002 roku (wówczas takie kartki wysyłało 89% ankietowanych) i wiąże się zapewne z przemianami technologicznymi.

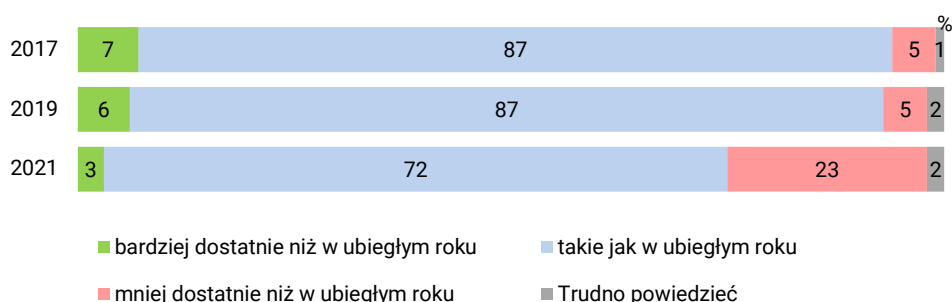
Na stosunkowo stabilnym poziomie utrzymują się odsetki Polaków deklarujących wkładanie w Wigilię siana pod obrus (75%), wywieszanie wianków świątecznych (51%), dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami (38%) czy zapraszanie na Wigilię osób samotnych lub ubogich (29%). Jeśli przyjrzymy się bardziej długotrwałym przemianom, zauważymy, że te dwa pierwsze zwyczaje zyskiwały stopniowo na popularności.

JAKIE BĘDĄ TEGOROCZNE ŚWIĘTA?

Zapytaliśmy badanych również o to, czy tegoroczne święta w ich rodzinie będą równie dostatnie jak poprzednie. Kiedy zadawaliśmy to pytanie w 2019 roku, wyniki pozostawały niemal identyczne jak dwa lata wcześniej² – zdecydowana większość badanych (87%) twierdziła, że święta w ich rodzinie będą takie same jak w ubiegłym roku. Obecnie odpowiedź ta co prawda wciąż dominuje wśród Polaków (72%), jednak mamy tutaj do czynienia z aż 15-punktowym spadkiem wskazań. Prawie pięciokrotnie wzrósł natomiast odsetek badanych przewidujących, że ich święta będą mniej dostatnie niż przed rokiem – obecnie sądzi tak już niemal co czwarty Polak (23% wobec 5% w 2019 roku). O połowę zmniejszył się też, i tak niewielki przed dwoma laty, odsetek badanych spodziewających się świąt bardziej dostatnich. Te wyraźne zmiany należy zapewne wiązać z niepewną sytuacją gospodarczą, w jakiej znajduje się obecnie nasz kraj.

² Zob. Komunikaty CBOS: „Boże Narodzenie 2019” (oprac. M. Bożewicz), grudzień 2019; „Boże Narodzenie 2017” (oprac. R. Boguszczyński), grudzień 2017.

RYS. 4. Czy uważa Pan(i), że tegoroczne święta w Pana(i) rodzinie będą:

Przewidywania dotyczące dostatności świąt są powiązane, co oczywiste, z sytuacją materialną samych badanych. Mniej dostatnich świąt wyraźnie częściej niż pozostali spodziewają się osoby oceniające swoje warunki materialne jako złe (60% wobec 13% wśród osób oceniających je jako dobre), a także o niższych dochodach na osobę w gospodarstwie domowym (do 999 zł – 37% wobec 16% wśród tych z dochodami powyżej 3000 zł *per capita*). Poza tym częściej są to osoby, które rzadziej biorą udział w praktykach religijnych (30% wśród w ogóle niepraktykujących wobec 15% wśród tych, którzy praktykują kilka razy w tygodniu) oraz deklarują poglądy lewicowe (30% wobec 14% wśród sympatyków prawicy) – zob. tabelę aneksową 3.

Boże Narodzenie uważane jest przez większość Polaków przede wszystkim za święto rodzinne, a odsetek osób postrzegających je w pierwszym rzędzie jako święto religijne powoli maleje. Znaczna część Polaków planuje spędzić Wigilię w gronie bliższej lub dalszej rodziny, a pandemia Covid-19 nie wpłynęła wyraźnie na ich plany w tym zakresie.

Zdecydowana większość Polaków niezmiennie przestrzega pewnych świątecznych zwyczajów, takich jak: składanie sobie nawzajem życzeń, spożywanie tradycyjnych wigilijnych potraw, dzielenie się opłatkiem czy przystrajanie choinki. Znaczna część tradycyjnych zwyczajów staje się jednak mniej popularna, w tym zwyczaje ściśle religijne, takie jak: udział w pasterce, zachowywanie postu w Wigilię, odmawianie modlitwy lub odczytywanie odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego czy przystępowanie do spowiedzi.

Większość Polaków przewiduje, że tegoroczne święta będą w ich rodzinach takie same jak poprzednie, zwraca jednak uwagę niemal pięciokrotny wzrost odsetka osób spodziewających się świąt mniej dostatnich.

Opracował

Jonathan Scovil